

School Gardening
Resources

PRIMARY LEVEL

BORD BIA
IRISH FOOD BOARD

Déan Gairdín agus Tailte na Scoile a Iniúchadh, a Phleanáil agus a Dhearadh

Tráth na Bliana

Is féidir é seo a dhéanamh ag am ar bith den bhliain (Meán Fómhair go Feabhra más féidir).

An Bhaint Thraschuraclaim

OSIE: Dúile beo, feasacht & cúram imshaoil, staidéar áitiúil
Mata: Ag tomhas, meastachán, ag taifeadadh, foghlaim ghníomhach
Litearthacht: Focail nua
Ealaín: Sceitseáil, pleanáil, mapáil, cruthaitheacht, samhlaíocht
OSPS: Mise & an Domhan Mór
Curaclam Neamhfhoirmiúil: Scoileanna Glasa, Discover Primary Science

Struchtúr na hacmhainne seo

Sa Bhileog Tacaíochta Múinteora seo beidh 2 Rannóg agat chun cabhrú leat leis an bpróiseas:

Roinn 1:

Eilimintí Féideartha Scoile
Gairdín Orgánach. (3 leathanach)

Alt 2:

Iniúchadh Suíomh Scoile agus
Gairdín. (1 leathanach)

Acmhainní de dhíth

- ★ Léarscáil de thailte na scoile más féidir - mura bhfuil sé seo agat, is éard atá i gceist leis go gcaithfidh tú imlíne bhunúsach a sceitseáil de fhoirgnimh agus de theorainneacha.
- ★ Roth landair má tá siad agat nó miosúir
- ★ Bileoga Oibre Iniúchta.
- ★ Cláir fáiscithe agus pinn luaidhe.
- ★ Ceamara chun grianghraif a ghlacadh den talamh scoile ag an tús.
- ★ Cailc, marcóirí, rialóir, pinn luaidhe srl.

Sláinte agus Sábháilteacht

- ★ Cinntigh go bhfanann gach mac léinn laistigh den ghrúpa.
- ★ Úsáid uirlisí go sábháilte.
- ★ Cinntigh go nionn na mic léinn a lámha tar éis seisiún gairdín.
- ★ Féach le do thoil ar an mbileog oibre ar Shláinte & Sábháilteacht le haghaidh míoneolais.

1 Roinn a hAon

Na hEilimintí Féideartha a thabhairt isteach de Ghairdín Orgánach Scoile

Nuair a bheidh plan á dhéanamh agat chun gairdín orgánach scoile a chruthú, beidh sé mar aidhm agat réimse leathan de limistéir fás bia, gnáthóga agus éiceachórais a chruthú, ar féidir staidéar a dhéanamh orthu agus a úsáid mar sheomra ranga maireachtála lasmuigh. Is féidir é seo a chruthú in aon spás, is cuma cé chomh beag. Tabharfaidh an seisiún planála seo éagsúlacht do thailte agus gairdín na scoile.

Is áit é gairdín orgánach inar féidir linn glasraí, torthaí agus luibheanna a fhás, bláthanna, fála agus crainn a chur. Tá sé tábhachtach freisin go mbeadh áiteanna sa ghairdín inar féidir leis an bhfiadhúlra beathú, folcadh, codladh agus dul i bhfolach.

Nuair a dhéanaimid gairdín orgánach, ní úsáidimid aon cheimiceáin, spraeanna nó leasacháin shaorga. Déanaimid iarracht an oiread agus is féidir a athchúrsáil agus is é an dúlra an t-athchúrsálaí is fearr. Cruthóidh éagsúlacht éiceachórais & gnáthóg cothromaíocht sa ghairdín. Is é an rún atá le gairdín scoile maith orgánach ná breathnú ar an gcaoi a n-oibríonn an dúlra agus foghlaim uaidh. Cloíonn an córas seo leis na treoirlínte bunúsacha maidir le dearadh buantalmhaíochta. Seo mianliosta de chuid de na gnéithe is féidir a bheith agat i do ghairdín scoile orgánach. Bain úsáid as do shamhlaíocht agus is féidir leat áit speisialta a chruthú inar féidir leat taitneamh a bhaint as garraíodóireacht, ag ithe agus ag breathnú ar an dúlra atá gar duit. Léigh tríd an gcéad liosta eile chun eolas a chur ar na heilimintí sula labhraíonn tú leis na páistí fúthu.

Toisc go mbeidh tú ag déanamh na hoibre seo leis na leanaí, cuir san áireamh iad sa phróiseas.

Seo thíos míniú gairid ar na gnéithe is féidir a ionchorprú sa phlean - ní gá go dtarlóidh sé ar fad i mbliain amháin - b'fhearr más próiseas céimiúil é ach ar a laghad beidh plan agat ar dtús.

Gnéithe de Ghairdín Orgánach Scoile

Imlíne

Tá sé mar aidhm aige conairí dúlra a fhorbairt ar thailte do scoile, mar fhálta sceach dúchasacha, fála sceach tugtha chun cineáil, ballaí cloiche beo, fála saileach beo agus fál adhmaid. Seo a leanas sampla de phlandaí dúchasacha sceach - draighean bán, draighean, trom, coll, cuileann, caor chon, feirdhris, rósanna fánacha agus féithleann.

Coillearnacha Dúchasacha

Is gnáthóga luachmhara fiadhúlra agus linnte carbóin iad coillearnacha dúchasacha. Féadfaidh sé a bheith chomh beag nó chomh mór agus is mian leat (íosmhéid de thrí nó chúig chrann). I measc na gcrann dúchasacha tá: dair, beith, saileach, fearnóg agus fuinseog. Déan Lá Náisiúnta na gCrann a cheiliúradh trí chrann a chur, síolta a bhailiú san fhómhar agus do chrainn féin a fhás ó shíol.

Cén tábhacht a bhaineann le crainn dhúchasacha?

Plota Glasraí

Déan leapacha ardaithe do do chuid glasraí. Cuir cineálacha síolta orgánacha nó oidhreacht, cruthaigh ithir shláintiúil, bain úsáid as uainíocht na mbarr, bain úsáid as leasacháin nádúrtha (foinsigh aoileach áitiúil), bain úsáid as lotnaidí nádúrtha agus rialú fiailí. Cad iad na glasraí is féidir leat a fhás in Éirinn? Déan liosta.

Torthaí/Úllord

Déan iarracht cineálacha dúchasacha agus sean-oidhreacht úlla, plumaí agus piorraí a phlandáil. Cuir sútha craobh, spíonáin agus cineálacha éagsúla cuiríní faoi na crainn níos mó.

Is luibheanna cosúil le lus na gcnámh briste agus miontaí iad na plandaí compánacha a thacaíonn leis an éiceachóras seo. Is féidir é seo a bheith chomh mór nó chomh beag agus is mian leat (trí chrann ar a laghad). Déan taighde ar na torthaí is féidir a fhás in Éirinn, beidh iontas ort faoin méid.

Luibheanna

Úsáidtear luibheanna mar leigheas, do chócaireacht agus chun taenna luibhe a dhéanamh. Tá luibheanna tairbheach chun feithidí a mhealladh. Déan liosta de na plandaí luibhe atá ar eolas agat.

Bláthanna agus Toir

Meallann bláthanna feithidí tairbheacha chuig an ngairdín, cosúil le féileacáin agus beacha gabhair, is pailneoirí tábhachtacha iad seo sa ghairdín. Tá dathanna agus boladh geala agus éagsúla acu, tá cuid acu inite, is féidir síolta a phiocadh, a thriomú, agus na cinn síolta a úsáid chun éin a bheathú san fhómhar.

Léana

D'fhéadfadh páirc peile a bheith ag do scoil ar thalamh na scoile, nó áit éigin ina gcoimeádfar an féar gearr. Más féidir, fág roinnt limistéir féar

fada. Tá go leor bealaí ann le bearrthacha féir a úsáid seachas iad a dhumpáil i gcúinne. Rácáil isteach i gcarn iad agus clúdaigh iad le cairpéad nó plaisteach dubh ar feadh bliana chun múirín a fháil; cuir méideanna beaga leis an gcarn múirín; cuir roinnt leis na cairn gharbha; móta timpeall fála/crainn/torthaí/leapacha móta le cairtchlár agus bearradh féir; bain móta iad agus lig dóibh an féar a chothú go díreach.

Limistéir fhiáine

Tá éagsúlacht de limistéir fhiáine féideartha ann.

Fág roinnt réimsí féar fada; carn lomán/cipíní a dhéanamh; roinnt boscaí éan agus ialtóg a dhéanamh; cuir éan-chothaithe ar bun; fág an féar i bhfad i do choillearnach agus do sceach; cuir bláthanna fiáine dúchasacha agus cruthaigh móinéar bláthanna fiáine.

Tá siad seo go léir an-tábhachtach chun ár bhfiadhúlra a chaomhnú agus a chosaint.

Lochán

Is áit speisialta é seo do fhroganna, éin, feithidí, míolta, ciaróga, iasc, lachain, srl. Tá uisce riachtanach don fhiadhúlra agus don bhiathéagsúlacht agus is acmhainn iontach é chun múineadh faoi chaomhnú uisce agus saincheistanna gaolmhara.

Tollán/Teach Glas/Teach gloine

Seomra ranga lasmuigh nuair a bhíonn sé fliuch agus ag cur báistí.

Féadann sé torthaí, glasraí agus luibheanna coimhthíocha a fhás nach féidir leo fás amuigh in aeráid na hÉireann.

Bothán

Áit chun uirlisí a stóráil, síolta le haghaidh triomú, múirín potaithe, agus chun fómhar glasraí agus torthaí a stóráil.

Éanlaith chlóis/ainmhithe clóis/coirteog

Uaireanta is féidir le feirmeacha scoile sicíní agus lachain a bheith acu le haghaidh aoileach, agus beacha le haghaidh pailniú, srl. D'fhéadfaí na gnéithe seo a ionchorprú ag am éigin, má tá saineolas cuí ar fáil don scoil.

Cónas múirín

Is féidir múiríníú a dhéanamh ar dhramhaíl bia agus gairdíní na scoile, gearrthacha féir, páipéar stiallta agus cairtchlár.

Soláthróidh sé seo leasachán saor in aisce don ghairdín le haghaidh bia agus plandaí a fhás.

Is bealach maith é múiríníú ábhar a athchúrsáil agus bille dramhaíola na scoile a laghdú.

Áiseanna Athchúrsála

Tá córas athchúrsála dea-eagraithe ag formhór na scoileanna, trí chlár na Scoileanna Glasa. Is éard atá i gceist leis ná cannaí, cadhnaí, gloine agus plaisteach a scaradh isteach i mboscaí athchúrsála, srl. Is é cosc a chur ar dhramhaíl an gníomh is fearr is féidir. Is féidir roinnt táirgí dramhaíola a athúsáid mar thionscadail ealaíne athchúrsáilte, mar phiastrlann i mbuidéal, muilt gaoithe, srl.

Saileach nó Bunscoth Choill

Is féidir saileach agus coll a fhás mar bhunscoith chun slata a tháirgeadh le húsáid sa ghairdín. Is féidir slata saileach agus coill a ghearradh gach bliain chun sconsaí piseanna, tacaí plandaí agus teipí pónaire a dhéanamh.

Is féidir saileach a úsáid freisin chun ceardaíocht shéasúrach, réaltaí na Nollag, crainn, fleasca agus deilbh saileach beo a

dhéanamh mar chlaí, cruinneacháin saileach, lúbraí agus tolláin. Is féidir na tionscadail seo a dhéanamh idir Samhain agus Márta.

Naíolann Crann/Plandaí

Is áit é plandlann chun crainn dhúchasacha a fhás ón síol, chun tacú leo nuair a bhíonn siad óg agus nuair a bhíonn cúram speisialta de dhíth orthu.

Is tionscadal iontach é seo mar tá sé antábhachtach crainn a fhás do na glúinta atá le teacht. D'fhéadfadh an scoil luibheanna, síológa glasraí agus plandaí tor a iomadú freisin. D'fhéadfaí iad seo a thabhairt ar aghaidh mar phlandaí pota le díol ag lá oscailte scoile chun airgead a bhailiú don ghairdín.

Fál Saileach, Cruinneachán nó Struchtúr/ Struchtúr saileach beo

Is féidir saileach a úsáid le héagsúlacht deilbh bheo a dhéanamh, ó fhálta praiticiúla agus bealaí áirse chun spás gairdín a fhrámáil, go níos mó spásanna súgartha do leanaí ar nós cruinneacháin agus tolláin.

Boscaí Éan agus Ialtóg

Is féidir é a dhéanamh mar chuid de thionscadal scoile, bain úsáid as dramhadhmad athchúrsáilte más féidir, cuir suas ar fhoirgneamh na scoile in áit dhéanach, breathnaigh agus taifead aon ghníomhaíocht.

Gnathóg phortach

Tá gnáthóga portacha tábhachtach mar linn charbóin/stórais uisce ar fud an domhain, agus freisin mar ghnáthóga fiadhúlra agus plandaí neamhchoitianta. Is féidir gnáthóg an phortaigh a ionchorprú i limistéar thar maoil locháin.

Suíocháin Chaitheamh Aimsire/ Lasmuigh Áis spraoi/suigh

Is maith limistéar caitheamh aimsire sa ghairdín a chur san áireamh inar féidir le daltaí dul chun suí agus léirtheiscint a bheith acu ar an dúlra agus ar an ngairdín. Is féidearthachtaí iad liamháin, suíocháin

adhmaid, áiteanna súgartha agus claiseanna gainimh. Rogha eile is ea imill adhmaid leathan ar bharr na bhfrámaí leaba glasraí.

Bailitheoirí Uisce

Is acmhainn thábhachtach é uisce nach mór dúinn a chaomhnú. Is féidir le bailitheoirí uisce, a bhfuil claibíní orthu, a bheith neamhspleách nó greamaithe de gháitéir ar fhoirgneamh na scoile. Sábhálann siad uisce báistí ó na draenacha agus is féidir iad a úsáid chun uisce a thabhairt don ghairdín i rith an tsamhraidh.

Córas Séarachais Leormhaith/Córas Giolcarnaigh /Córas Cearn Camras

Tugann sé aird ar an áit a dtéann ár gcuid dramhaíola.

Is córas eile séarachais iad Leapacha Giolcacha; úsáideann siad giolcacha agus plandaí/baictéir speisialta chun uisce leithris a ghlanadh.

Trellís/Plandaí dreapadóireachta

Úsáid eile spáis le haghaidh plandaí a fhás, ag baint úsáide as an mballa/spásanna fál le haghaidh dreapadóirí agus torthaí. Go maith chun ballaí coincreíte liath a ghealú.

Foinsí Eile Fuinnimh

Foinsí athrach fuinneamh

Dírítear aird ar an áit as a dtagann ár bhfuinneamh. Is iad cuid de na roghanna fuinnimh in-athnuaite seo muilt gaoithe, painéil ghréine, cumhacht uisce, srl.

Is féidir leat stáisiún aimsire a chur ar bun sa scoil chun báisteach, teocht an ghairdín, srl a thomhas. Déan iniúchadh fuinnimh ar do scoil - (is féidir é seo a dhéanamh faoi na Scoileanna Glasa Clár), cé mhéad fuinnimh atá á chur amú?

2 Roinn a Dó

Scoil Timpeallachta

Iniúchadh Suíomh agus Gairdín

Tá an chuid seo chun cabhrú leat do ghairdín scoile a mheas i gcéimeanna praiticiúla simplí.

Céim 1:

Tabhair isteach na Gnéithe de Ghairdín Orgánach Scoile (thuas). Pléigh an fáth a bhfuil luach ag gach eilimint i ngairdín na scoile.

Céim 2:

Is féidir an t-Iniúchadh Suímh a dhéanamh leis an rang, lasmuigh de rogha, ar thailte na scoile.

Téigh trí rialacha an ranga sula dtéann tú lasmuigh.

Is féidir an Bhileog Iniúchta Suímh a thabhairt don rang (d'fhéadfaidís oibriú i bpéirí) ar maidin an tseisiúin dearaidh, ionas go mbeidh na páistí páirteach i ndearadh an ghairdín.

Céim 3:

Siúil timpeall ar thailte na scoile leis an rang. Bain úsáid as an mbileog iniúchta láithreáin chun a bhfuil ar thalamh na scoile cheana féin a threoshuíomh, a mheas agus a sceitseáil, m.sh. foirgnimh scoile, fáлта sceach atá ann cheana féin srl.

Tomhais méid shuíomh na scoile, ag baint úsáide as rothaí tomhais/téip tomhais nó cosáin!

Tomhais Bhunúsacha:

1 mhéadar = thart. 3 tr3" = 39" = 100cm

1 luas mór = 1 méadar

1 choiscéim = 0.3 méadar

Céim 4:

Fill ar an rang. Ar an gclár dubh, sceitseáil talamh na scoile nó bain úsáid as léarscáil atá méadaithe. Cuir tús leis an bpróiseas dearaidh

leis an rang, ag obair go rianúil trí na heilimintí go léir de Ghairdín na Scoile atá beartaithe.

Céim 5:

Tar éis an tseisiúin, glac grianghraf den léarscáil agus sceitseáil léarscáil níos cruinne ionas go mbeidh dearadh críochnaithe ag an scoil faoi dheireadh an lae. Taispeántar an léarscáil ansin sa scoil ar chlár fógraí chun deis a thabhairt do phlé, agus chun an cheist a chur; cá dtéimid as seo?

Céim 6:

Déan plean gníomhaíochta don bhliain i ngairdín na scoile, cad is féidir leat a bhaint amach go réalaíoch sa chéad bhliain, sa dara bliain, srl.